

OMEJITVE ponujajo iznajdljivost

Magistra **NASTJA MULEJ** je ženska, pri kateri se kratka kava raztegne v kosilo. Saj veste, tisto italijansko, ki se začne s solato, konča s sladico in traja štiri ure. Pomanjkanje poguma v mladostniških letih je ni zaznamovalo za vse življenje. So pa jo leta radovednosti, ki so prinesla dragocena znanja, s pomočjo katerih danes v družbo in poslovni svet uvaja kreativno in pozitivno revolucijo.

Je edina Slovenka z ekskluzivno licenco za treniranje tehnik učinkovitejšega, konstruktivnega razmišljanja (Šest klobukov), bolj ustvarjalnega razmišljanja (Lateralno razmišljanje) in neposrednega poučevanja razmišljanja šolskih otrok (CoRT – Cognitive Research Trust) po dr. Edwardu de Bonu. „Moje življenje pred de Bonom je bilo podobno današnjemu. Kot otrok sem rada nastopala na gimnastičnih tekmovanjih, recitirala na šolskih nastopih, pela v pevskem zboru, v srednji šoli tudi hodila po manekenskih odrih in razmišljala o gledališču. Poguma za vpis na AGRFT nisem imela. Želela sem postati novinarka, a poguma za selitev v Ljubljano s fantom v Mariboru nisem imela. V prvem letniku ekonomske fakultete sem naredila avdicijo za Mariborski radio študent, kjer sem delala kot novinarka. Od tam me je pot vodila v mariborski studio RTV Slovenija, kjer sem pripravljala prispevke, dokler nisem ugotovila, da večino časa porabim za čakanje. Časa pa nikoli nisem imela. Tudi pred de Bonom ne. Želela sem postati tudi psihologinja, a za filozofsko fakulteto nisem bila dovolj pogumna. Odraščala sem v družini, kjer so verjeli, da hvala človeka pokvari in je ni bilo ravno v obilju, pa sem kar precej dvomila vase vse tja do 30. leta, ko mi je zdajšnji mož desetkrat na dan povedal, da sem sploh in oh.“ (smeh) V možu ima izjemno podporo, kot tudi v dveh otrocih, ki ju že danes uči vse tisto, kar je potrebno v življenju. „Imeti otroka je kot živeti z zen mojstrom. Nenehno učenje. Prej sem se vrtela v trikotniku: delo-potovanja-knjige. Delo omenjam v zasebnem času, ker sem svoje hobije uspela monetizirati. S potovanj sem se javljala v radijske oddaje in pisala članke o deželah. Pletla, šivala in preurejala sem si oblačila ter izdelovala uhane,

**Resnična
zgodba**

da nisem porabljala denarja za modo, izvirnost mi je pomenila več od blagovnih znamk. Zaljubljena sem bila v gledališče in odraščanje v času Pandurjevega umetniškega vodenja je bilo privilegij za celo življenje. Danes je gledališče redko na mojem urniku. Obisk kina pade enkrat na tri tedne, kamor skoraj na skrivaj skočiva z možem. Če veste, da je bil nekoč programski vodja Koloseja in sva si ogledala tudi po deset filmov na teden, verjemite,

da je življenje brez zgodb težka dieta. A namesto da zgodbe gledam, jih zdaj pišem sama. K sreči niso preveč dramatične, saj imava dva zdrava otroka in po začetnem iskanju ravnotežja, ko se dva spremenita v tri in potem štiri, se je zasebno življenje spet umirilo. Po porodniškem dopustu se nisem vrnila v službo, postala sem samostojna podjetnica, zato ne morem več govoriti o zasebnem. Vsak 'espejevec' bo potrdil, da se zasebno in poslovno prepletata podnevi in ponoči. Imam privilegij, da lahko hodim na treninge, ko gre večina v službo, da si privoščim obisk masažnega salona, ko večina teče na malico, hkrati pa to pomeni, da zame ni razlike med ponedeljkom ali soboto, torkom ali praznikom, deseto zjutraj ali deseto zvečer, če obstaja projekt, ki mora biti narejen. In vedno obstaja. K sreči.“

Človek pred denarjem

Zaradi te miselnosti se je po študiju ekonomije odločila za Ljubljano in študij sociologije. „Priporočila bi jo vsakomur. Morda je neuporabna za službo, je pa izjemno uporabna za življenje. Za magisterij sem izbrala komunikologijo, ker sem že redno delala v oglaševalski agenciji.“ Čeprav je dobila možnost za vpis na Sorosevo Open University, ji je takratni direktor agencije ponudil plačilo študija, le da ostane. „Ja, imam štiri diplome, a bolj iz praktičnih razlogov: 'Kar začneš, to tudi končaj – še posebej, če ti ni všeč, takrat končaj čim prej.' To mi je bila vedno mantra. Poleg tega študij omogoča študentsko delo, to pa svobodo, če ti služba ni všeč. Nikoli nisem verjela v

Nastja na kratko

to, da se hodi v službo gledat na uro in pobirat plač(ic)o. Še ko sem delala kot čistilka ali tajnica v času srednje šole, ne. Kot me je zadnjič opisala prijateljica: od vedno sem vznesena. Delam, kar me zanima. Če pa mi ni bilo vseč, je bilo na kratek rok še vedno koristno, saj sem denar porabila za potovanja.“

Zgodba z de Bonom

Dr. Edward de Bono je bil do leta 2002 zanj samo ime iz knjig. „Takrat sem dobri dve leti delala z Draganom Sakanom, psihologom, ki so ga imeli za kreativnega in oglaševalskega guruja. On je bil izjemen vizionar, jaz praktična operativka, skupna točka je bila v kreativnosti. Bili smo nekaj posebnega, dosti smo predavali in tako je Sakan jeseni 2002 predaval v Atenah pred Edwardom de Bonom. Ta ga je po koncu ogovoril in Sakan ga je povabil na naše ekskluzivno kreativno srečanje Ideas Campus. Takrat sem se prvič zares zainteresirala za de Bonove knjige in vklopila vse sile, da se nam gospod pridruži, in to brezplačno. Štirje meseci moledovanja in vabljenja na kreativne počitnice v najboljšo družbo v najlepši kraj so obrodili sad. Nikoli ne bom pozabila prvega predavanja, ki sem ga poslušala v Gledališču Tartini v Piranu. Sedel je za grafoskopom, pripovedoval z mirnim glasom in zraven skiciral. Poante pa takšne, da si se ves čas tolkel po čelu: 'Seveda! Zakaj se tega nisem spomnila sama?'“ In takrat se je Nastja odločila, da bo prevedla de Bonovo knjigo in soprogu prvič v sedmih letih privolila, da gresta na dopust. Prej sta namreč hodila na potovanja, nikoli na dopuste. Vsak dan od 11. do 16. ure, njen izgovor je bil, da se izogne soncu, je sedela v prijateljičini garsonjeri na Pagu in prevajala stran za stranjo. Leta 2005 je de Bono spet prišel na Campus in ostal dva tedna. Takrat je Nastji predlagal, da bi postala njegova trenerka. To ji je odprlo obzorje in nove delovne možnosti, trenerstvo ji je prineslo licenco za Slovenijo. „Predstavljam dve metodi razmišljanja: paralelno in lateralno razmišljanje. Lateralno razmišljanje je tisto, ki dopolnjuje logičnega, vertikalnega. Z lateralnim generiramo ideje, da imamo z logičnim kaj izbirati in razvijati. Paralelno razmišljanje pa je tisto, ki dopolnjuje pri nas zelo uveljavljen način razmišljanja: analiziram, kritiziram, argumentiram, kategoriziram, po možnosti iz lastne resnice, ki jo imam za zveličavno. S paralelnim razmišljanjem vsi hkrati razmišljamo v isto smer: delimo samo informacije – jih nimamo

Mag. Nastja Mulej: Kaj sem se naučila na svoji poti?

1. V življenju se vse točke povežejo (karkoli si v življenju delal, se ti bo enkrat splačalo).
2. Nikoli ne reci NE.
3. Skoči v vodo, plavati se boš naučil/a spotoma.
4. Diploma je kos papirja.
5. Dvoje ušes in ena usta (poslušanje

- je pomembnejše od govorjenja).
6. Kjer je problem, je rešitev.
7. Ask for forgiveness, not for permission (prosi, da ti oprostijo, ne dovolijo).
8. Veliko ima, kdor malo potrebuje.
9. Kdor jamra, mu je treba vzeti.
10. 100 % načrtuješ, 50 % se ti zgodi.
11. Mir doma, kaos v službi.
12. Ali si lastnik ali si v lasti.
13. Če gre tebi dobro, gre meni dobro.

za samoumevne in jih ne mešamo s čustvi in kritiko; generiramo ideje – jih ne ocenjujemo in ne vrednotimo; istočasno predstavljamo svoja čustva, jih ne skrivamo, ne manipuliramo z njimi, hkrati predstavljamo vse prednosti in koristi, kot jih vidimo iz svojega zornega kota, v naslednjem koraku hkrati predstavljamo vse slabosti in tveganja iz svojega zornega kota, vse to pod moderatorskim vodjem, ki skrbi, da ne zaidemo iz fokusa, orodja in časa.“

O kreativnosti in ustvarjalnosti

„De Bono na ustvarjalnost gleda kot na postopek. Vsak se lahko nauči generirati veliko možnih alternativ in novih vzorcev, če si le želi. Če boste na ustvarjalnost gledali kot na navdih, boste ustvarjalni samo, če vam bo jabolko slučajno padlo v naročje. Če boste gledali na ustvarjalnost po 'naše', boste zlezli na drevo in si jabolko nabrali. Nekatera bodo prezeleni, druga prezrela, a če jih boste imeli veliko, boste lahko izbrali 'pravo'. 'De Bonovci' menimo, da je razmišljanje večina in da se vsak lahko nauči biti kreativen, kot se vsak lahko naučiti igrati tenis ali klavir.“ In kaj nas omejuje, da ne znamo razmišljati izven okvirjev? „Naši možgani, ki so bili narejeni za rutino, saj bi bilo nenehno ustvarjalno razmišljanje prenaporno in predvsem preveč dolgotrajno. Drugi 'problem' je družba, v kateri živimo. Jaz mislim, da je kriva evolucija, ki je prepočasna za hiter napredek človeštva v zadnjih nekaj stoletjih. Zdaj živimo v časih, kjer moramo nenehno sodelovati in imeti sveže ideje vsak dan, a za to nismo bili narejeni. Za to se moramo torej namerno potruditi. Potem pa je tu še šolski sistem. De Bono pravi, da bi v šoli morali učiti samo tri zadeve: pismenost, računstvo in operativnost. Naš šolski sistem pa ravno operativnost še vedno zamenjava z ubogljivostjo, pridnostjo. Informacij, ki jih morajo pomniti, je preveč (in to

danes, ko so na razpolago na vsakem vogalu), življenjskih vaj, kako uporabljati informacije, pa skoraj ni. Sistem deluje na tekmovalnosti. Zato otroci, ki pridejo k meni na Šolo za razmišljanje, na začetku ne znajo in nočejo sodelovati – kar v realnem poslovnem življenju ni mogoče.“ Nastja pravi, da smo ljudje nagnjeni k zmedenemu razmišljanju, ker delamo vse naenkrat. Ženske za odtenek še bolj, moški znajo biti bolj fokusirani. So pa ti zaradi svoje osredotočenosti pogosto zadovoljni že s tem, kar je, medtem ko ženske iščemo druge, sveže možnosti. A razlike obstajajo zato, da se dopolnjujemo. „Ne glede na spol pa je dejstvo, da je v poslovnem svetu problemom skupna ena stvar. Slabi odnosi. Ljudje se ne razumejo, ne delajo timsko, ampak tekmujejo, informacije ne krožijo, ljudje si ne upajo vprašati, skrivajo čustva, se ne poslušajo, počutijo se napadeni, kritizirani, tudi sami preveč napadajo, kritizirajo, se ne pripravijo dobro in problem je, ker se ljudi ne razporeja po funkcijah glede na lastne interese in sposobnosti. Logično, da ni kreativnosti, inovativnosti, podjetnosti, motiviranosti, učinkovitosti. Če imajo ljudje nad seboj šefe ne vodij (šef ti pove, kaj moraš narediti in te nadzoruje; vodja ti pove, zakaj moraš narediti in ti zaupa), se nič ne more spremeniti na bolje. Pri tem metoda Šestih klobukov ni toliko orodje kreativnosti, kot je orodje tolerance. Tu se učimo drugega upoštevati navkljub drugačnosti (kolikokrat zapademo v igrico 'jaz imam prav, ti narobe'). Če bi ljudje razmišljali skupaj, si ne takoj nasprotovali, se spoštovali kot enakovredni člani ekipe in se ne imeli za nekaj več, če bi iskali rešitve namesto krivcev, razmišljali najprej o vseh in nato še o svežih možnostih poti ven, ne pa analizirali vzrokov, ki so nas prepeljali, da smo tu, kjer smo; bi do novih alternativ prišli še s pomočjo lateralnih orodij – se vam ne zdi, da bi bilo bolje?“